

Hänvisning
Er begäran om utlåtande, inkommen 17.2.2026
VN/10831/2024

Justitieministeriet
Pb 25
FI-00023 STATSRÅDET

Kontaktperson
Sanna Karlsson, telefon +358 (0)18 25000 (växeln)
sanna.karlsson@regeringen.ax

registratorskontoret.jm@gov.fi

Ärende

Utlåtande om utkast till regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av strafflagen och till vissa lagar som har samband med den

Justitieministeriet begärde den 17.2.2026 landskapsregeringens utlåtande om utkastet till regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av strafflagen och till vissa lagar som har samband med den.

Propositionens innehåll

Propositionen innehåller förslag till ändring av strafflagen (39/1889). Dessutom föreslås ändringar i lagar som har samband med strafflagen, exempelvis i polislagen (872/2011), lag (1397/2016) om offentlig upphandling och koncession, miljöskyddslagen (1672/2009) för sjöfarten, naturvårdslagen (9/2023), avfallslagen (646/2011), fordonslagen (82/2021) och lagen (379/2015) om fiske. Propositionen syftar till att införa Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1203 om skydd för miljön genom straffrättsliga bestämmelser och om ersättande av direktiven 2008/99/EG och 2009/123/EG, nedan miljöbrottsdirektivet. Syftet med miljöbrottsdirektivet är att säkerställa ett effektivare skydd av miljön genom att straffbelägga förfaranden som strider mot Europeiska unionens, nedan EU, centrala miljöskyddslagstiftning i alla medlemsstater och att straffbestämmelserna uppfyller en gemensam miniminivå. Då tidsfristen för den nationella implementeringen av miljöbrottsdirektivet är 21.5.2026 avses de föreslagna lagändringarna träda i kraft så snart som möjligt.

I propositionen föreslås framför allt ändringar i 48 kap. strafflagen, om miljöbrott, och 48a kap. strafflagen, om naturresursbrott. Dessutom föreslås ändringar i strafflagen om bland annat internationella brott, preskription av åtalsrätten, samfundsbot, underlåtenhet att anmäla grovt brott och brott som begåtts i terroristiskt syfte. I 48 kap. strafflagen föreslås ändringar i de befintliga bestämmelserna om miljöförstöring, miljöförseelse, miljöförstöring av oaksamhet och naturskyddsbrott. Ändringarna medför att nya gärnings-

former blir straffbara genom att tillämpningsområdet för bestämmelserna utvidgas. I 48 kap. och 48a kap. strafflagen föreslås dessutom att ett antal nya bestämmelser införs; avfallsbrott, grovt avfallsbrott, försvagning av atmosfären, grov försvagning av atmosfären, brott som gäller utsläppande på marknaden av miljöfarlig produkt, grovt brott som gäller utsläppande på marknaden av miljöfarlig produkt, brott gällande invasiva främmande arter, miljösabotage, avskogningsbrott och grovt avskogningsbrott. I de lagar som har samband med strafflagen föreslås framför allt harmoniserande bestämmelser, det vill säga hänvisningar till strafflagens bestämmelser. I lagen om offentlig upphandling och koncession föreslås dock specifik reglering om att lagakraftvunna domar för de föreslagna brotten grovt avfallsbrott, grov försvagning av atmosfären, grovt brott som gäller utsläppande på marknaden av miljöfarlig produkt och miljösabotage ska leda till uteslutning från anbudsförfarandet i upphandling.

Enligt förslaget ändras straff både för fysiska och juridiska personer. Ändringen innebär en allmän skärpning av straffskalan för miljöbrott som begås av fysiska personer. Även för juridiska personer skärps straffskalan för samfundsbot. Den allmänna straffskalan för samfundsbot föreslås ändras från mellan 850 och 850 000 euro till minst 2 000 och högst 3 miljoner euro. Det införs dessutom en särskild straffskala för synnerligen stora juridiska personer som föreslås vara minst 15 000 och högst 40 miljoner euro, dock högst fem procent av den juridiska personens globala omsättning eller annat motsvarande resultat under den räkenskapsperiod som föregår den räkenskapsperiod då samfundsboten bestäms. Beloppen för synnerligen stora juridiska personer grundar sig i miljöbrottsdirektivet.

Lagstiftningsbehörighet

I propositionen föreslås lagändringar inom straffrättens område. Enligt 18 § 25 punkten självstyrelselag (1991:71) för Åland, nedan självstyrelselagen, har landskapet lagstiftningsbehörighet gällande beläggande med straff och storleken av straff inom rättsområden som hör till landskapets lagstiftningsbehörighet. För straffrätten i övrigt har riket lagstiftningsbehörighet enligt 27 § 22 punkten självstyrelselagen. Lagstiftningsbehörigheten för straffrätten är därmed delad mellan riket och Åland i förhållande till vilket rättsområde de specifika bestämmelserna hänförs till och om det rättsområdet tillfaller rikets eller Ålands lagstiftningsbehörighet.

Majoriteten av brottsbestämmelserna som föreslås ändras i strafflagen gäller miljö- och naturvård då det reglerar bland annat avfall, ytvatten, skydd av vilda arter, invasiva arter och miljökonsekvensbedömningar. Enligt 18 § 10 punkten självstyrelselagen tillfaller lagstiftningsbehörigheten gällande natur- och miljövård, friluftsliv och vattenrätt Åland. Enligt 18 § 10 och 25 punkterna självstyrelselagen har landskapet därmed lagstiftningsbehörighet gällande miljöbrott. Bestämmelserna om miljöbrott har dock bred karaktär. Det innebär att vissa bestämmelser, exempelvis miljöförstöring i 48 kap 1 § strafflagen,

inte enbart kan hänföras till landskapets lagstiftningsbehörighet med stöd av 18 § 10 punkten självstyrelselagen. Det är därför av vikt att bedöma behörigheten för specifika delar av brottet miljöförstöring. Det kan konstateras att brott kopplade till kemikalier enligt 18 § 12 och 25 punkterna självstyrelselagen är landskapets behörighet. Däremot är strålningsverksamhet enligt 27 § 22 och 28 punkterna självstyrelselagen rikets behörighet. Detsamma gäller brott mot bestämmelser om genteknik eftersom Högsta domstolen slagit fast att genteknik är rikets behörighet.¹ Lagstiftningsbehörigheten för miljöförstöring är därmed delad mellan landskapet och riket. Till den del 48 kap. 1 § strafflagen faller inom rikets behörighet gäller bestämmelsen direkt på Åland. I övrigt krävs åländsk lagstiftning för att miljöförstöring ska vara kriminaliserat på Åland.

I propositionen föreslås även ändringar i andra delar av strafflagen som inte gäller miljöbrott. Exempelvis kan underlåtenhet att anmäla brott och brott som begåtts i terroristiskt syfte inte hänföras till landskapets lagstiftningsbehörighet. Till den delen tillfaller lagstiftningsbehörigheten därmed riket med stöd av 27 § 22 punkten självstyrelselagen. Dessutom ändras 9 kap. 5 § strafflagen om samfundsbot mot bakgrund av artikel 6 i miljöbrottsdirektivet. Behörighetsfördelningen för samfundsbot utreddes av landskapsregeringen i samband med implementeringen av Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/99/EG om skydd för miljön genom straffrättsliga bestämmelser.² I bedömningen konstaterades att samfundsbot är ett straff enligt rikets förarbeten.³ Landskapsregeringen gjorde därmed bedömningen att Åland enligt 18 § 25 punkten självstyrelselagen har behörighet att belägga brott med samfundsbot inom områden som hör till landskapets lagstiftningsbehörighet. Däremot konstaterades att i likhet med andra straff, såsom böter och fängelse, är landskapet bundet av allmänna regler om straffen. För samfundsbotens del finns de allmänna bestämmelserna i 9 kap. strafflagen. Lagstiftningsbehörigheten för juridiska personers straffansvar är därmed delad mellan landskapet och riket i den meningen att riket avgör allmänna regler om samfundsbot, exempelvis belopp, men landskapet har rätt att avgöra vilka brott som på Åland ska omfattas av juridiska personers straffansvar.

De övriga lagar som föreslås ändras genom förslaget reglerar bland annat offentlig upphandling, plan- och byggväsendet, skogsbruk och fiske. Landskapet har enligt 18 § 1, 4, 7, 15 och 16 punkterna självstyrelselagen lagstiftningsbehörighet i fråga om landskapsregeringen och dess underlydande myndigheter, kommunernas förvaltning, byggnads- och planväsendet, jord- och skogsbruk samt jakt och fiske. Majoriteten av de övriga lagar som ändras faller därmed inom landskapets behörighet. Förslaget innehåller även ändring

¹ Högsta domstolens utlåtande I 046/96.

² Fr 11/2010-2011, 8 f.

³ RP 44/2002, s. 189.

av bestämmelser som handlar om hemliga tvångsmedel och förlust av medborgarskap. Enligt 27 § 23 och 26 punkterna självstyrelselagen har riket lagstiftningsbehörighet i fråga om rättskipning, innefattande förundersökning, samt medborgarskap. Till del delen tillfaller därmed lagstiftningsbehörigheten riket.

Landskapsregeringens synpunkter

Språk

Enligt 38 § 1 mom. självstyrelselagen ska skrivelser och andra handlingar som utväxlas mellan landskapsmyndigheterna och statsrådet avfattas på svenska. Landskapsregeringen noterar att hela propositionen inte inkommit till myndigheten på svenska, endast propositionens huvudsakliga innehåll och den föreslagna lagtexten är översatt till svenska. Landskapsregeringens utlåtande baserar sig därmed enbart på det material som inkommit på svenska.

Materiella synpunkter

Enligt 59b § 1 mom. självstyrelselagen är lagstiftningsbehörigheten och behörigheten i förvaltningsärenden fördelad mellan landskapet och riket på det sätt som följer av självstyrelselagen när åtgärder vidtas med anledning av beslut som fattas inom EU. Det innebär att landskapet är ansvarigt att införa de rättsakter som EU beslutat om inom sin lagstiftningsbehörighet. Det aktuella lagförslaget grundar sig i miljöbrottsdirektivet. Då förslaget till största delen faller inom landskapets behörighet är landskapet, oberoende av rikets genomförande, skyldigt att genomföra miljöbrottsdirektivet. Landskapsregeringen lämnar därmed inga synpunkter på förslaget avseende de delar som faller inom landskapets behörighet.

Till den delen som det aktuella lagförslaget faller inom rikets behörighet konstaterar landskapsregeringen att det finns ett tydligt samband mellan förslaget och miljöbrottsdirektivet. Landskapsregeringen har inga övriga materiella synpunkter på förslaget.

Minister

Jesper Josefsson

Jurist

Sanna Karlsson